

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 14ης Δεκεμβρίου 2023¹

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-684/22 έως C-686/22

**S.Ö.
Κατά
Stadt Duisburg (C-684/22)
και
N.Ö.,
M.Ö.
Κατά
Stadt Wuppertal (C-685/22)
και
M.S.,
S.S.
Κατά
Stadt Krefeld (C-686/22)**

[αιτήσεις του Verwaltungsgericht Düsseldorf (διοικητικού πρωτοδικείου Ντίσελντορφ, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Ιθαγένεια της Ένωσης – Άρθρο 20 ΣΛΕΕ – Ιθαγένεια κράτους
μέλους και τρίτης χώρας – Κτήση της ιθαγένειας τρίτης χώρας – Αυτοδίκαιη απώλεια της
ιθαγένειας κράτους μέλους και της ιθαγένειας της Ένωσης – Ατομική εξέταση των συνεπειών –
Προγενέστερη αίτηση διατήρησης της ιθαγένειας»

I. Εισαγωγή

1. Συνάδει με το άρθρο 20 ΣΛΕΕ ρύθμιση κράτους μέλους περί ιθαγένειας, η οποία προβλέπει ότι οι υπήκοοί του χάνουν την ιθαγένειά τους όταν αποκτούν με τη βούλησή τους αλλοδαπή ιθαγένεια, εκτός εάν έχουν ζητήσει και λάβει άδεια διατήρησης της ιθαγένειάς τους προτού αποκτήσουν την αλλοδαπή ιθαγένεια;
2. Τούτο είναι, κατ' ουσίαν, το νομικό ζήτημα που τίθεται με τις υπό κρίση υποθέσεις, το οποίο αποτελεί το αντικείμενο δύο προδικαστικών ερωτημάτων που υπέβαλε το Verwaltungsgericht Düsseldorf (διοικητικό πρωτοδικείο Ντίσελντορφ, Γερμανία) στο πλαίσιο διαφορών σχετικών με την απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

3. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί εκ νέου επί του αν ένα εθνικό καθεστώς απώλειας της ιθαγένειας είναι συμβατό με το δίκαιο της Ένωσης. Συγκεκριμένα, οι υπό κρίση υποθέσεις εντάσσονται στο νομολογιακό πλαίσιο που διαμορφώθηκε με τις αποφάσεις Rottmann², Tjebbes κ.λπ.³, Wiener Landesregierung (Ανάκληση διαβεβαιώσεως περί πολιτογράφησης)⁴ και Udlændinge- og Integrationsministeriet (Απώλεια της δανικής ιθαγένειας)⁵.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

4. Με το άρθρο 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης και ορίζεται ότι πολίτης της Ένωσης είναι «κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους».

B. Το γερμανικό δίκαιο

5. Ο Staatsangehörigkeitsgesetz (νόμος περί ιθαγένειας, στο εξής: StAG)⁶, ο οποίος ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2000 και εφαρμόζεται στις διαφορές των κύριων δικών, προβλέπει στο άρθρο 25 τα εξής:

«1. Γερμανός πολίτης αποβάλλει την ιθαγένειά του κατά την κτήση αλλοδαπής ιθαγένειας, εφόσον η αλλοδαπή ιθαγένεια αποκτάται κατόπιν αίτησής του ή κατόπιν αίτησης του νομίμου εκπροσώπου του, ο εκπροσωπούμενος όμως αποβάλλει την ιθαγένειά του μόνον αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να υποβληθεί αίτηση περί αποβολής της ιθαγένειας κατά το άρθρο 19. Η απώλεια που προβλέπεται στην πρώτη περίοδο δεν επέρχεται οσάκις Γερμανός πολίτης αποκτά ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ελβετίας ή κράτους με το οποίο η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχει συνάψει διεθνή σύμβαση δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 3.

2. Πρόσωπο το οποίο, πριν από την κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας, έλαβε κατόπιν αίτησής του γραπτή άδεια της αρμόδιας αρχής περί διατήρησης της ιθαγένειάς του, δεν τη χάνει. [...] Κατά τη λήψη απόφασης επί αίτησης δυνάμει της πρώτης περιόδου, πρέπει να σταθμίζονται τα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα. Στην περίπτωση αιτούντος ο οποίος έχει τη συνήθη διαμονή του στην αλλοδαπή, πρέπει να εξετάζεται ειδικότερα, κατά πόσον αυτός δύναται να αποδείξει ότι εξακολουθεί να διατηρεί δεσμούς με τη Γερμανία.»

III. Το ιστορικό των διαφορών των κύριων δικών

6. Τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά των υποθέσεων των κύριων δικών, όπως προκύπτουν από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, μπορούν να συνοψισθούν ως ακολούθως.

² Απόφαση της 2ας Μαρτίου 2010 (C-135/08, στο εξής: απόφαση Rottmann, EU:C:2010:104).

³ Απόφαση της 12ης Μαρτίου 2019 (C-221/17, στο εξής: απόφαση Tjebbes κ.λπ., EU:C:2019:189).

⁴ Απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2022 (C-118/20, στο εξής: απόφαση Wiener Landesregierung, EU:C:2022:34).

⁵ Απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2023 (C-689/21, στο εξής: απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet, EU:C:2023:626).

⁶ Κωδικοποιημένο κείμενο [*Bundesgesetzblatt*, μέρος III, αριθ. 102-1, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1, σημείο 7, του Gesetz zur Reform des Staatsangehörigkeitsrechts (νόμου περί μεταρρύθμισης του δικαίου της ιθαγένειας), της 15ης Ιουλίου 1999 (BGBl. I, σ. 161)].

7. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης στην υπόθεση C-684/22, S.Ö., γεννηθείς το 1966 στην Τουρκία, εισήλθε στο γερμανικό ομοσπονδιακό έδαφος το 1990. Είναι έγγαμος και πατέρας τριών τέκνων. Στις 10 Μαΐου 1999 απέκτησε τη γερμανική ιθαγένεια με πολιτογράφηση, ενώ απέβαλε την τουρκική ιθαγένεια στις 13 Σεπτεμβρίου 1999.
8. Στις 25 Μαΐου 2018, στο πλαίσιο αίτησής του για χορήγηση ταξιδιωτικού εγγράφου για τον υιό του, ο S.Ö. γνωστοποίησε ότι είχε ανακτήσει την τουρκική ιθαγένεια στις 12 Νοεμβρίου 1999. Συναφώς, προσκόμισε βεβαίωση του τουρκικού Υπουργείου Εσωτερικών της 27ης Φεβρουαρίου 2019 καθώς και απόσπασμα ληξιαρχικής πράξης της 6ης Νοεμβρίου 2018, με τα οποία βεβαιώνονταν ότι είχε ζητήσει την ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας στις 13 Σεπτεμβρίου 1999 και ότι την είχε ανακτήσει με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου της 12ης Νοεμβρίου 1999.
9. Όταν οι γερμανικές αρχές εξέφρασαν σοβαρές αμφιβολίες ως προς το αν ο υιός του S.Ö. είχε τη γερμανική ιθαγένεια, ο S.Ö. ζήτησε, στις 25 Απριλίου 2019, από την υπηρεσία πολιτογράφησης του δήμου S. να του χορηγήσει πιστοποιητικό ιθαγένειας, προκειμένου να μπορέσει να τεκμηριώσει τη διατήρηση της γερμανικής ιθαγένειάς του. Εν συνεχεία, ο S.Ö. μετακόμισε στην περιοχή αρμοδιότητας του δήμου Duisburg (Γερμανία).
10. Οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης στην υπόθεση C-685/22, M.Ö. και N.Ö., οι οποίοι γεννήθηκαν το 1959 και το 1970, αντιστοίχως, είναι σύζυγοι και εισήλθαν στο γερμανικό ομοσπονδιακό έδαφος το 1974. Απέκτησαν τη γερμανική ιθαγένεια με πολιτογράφηση στις 27 Αυγούστου 1999, ενώ απέβαλαν την τουρκική ιθαγένεια στις 2 Σεπτεμβρίου 1999.
11. Την 1η Σεπτεμβρίου 2005, στο πλαίσιο συνέντευξης με υπαλλήλους του δήμου Wuppertal (Γερμανία), γνωστοποίησαν ότι είχαν ανακτήσει την τουρκική ιθαγένεια στις 24 Νοεμβρίου 2000. Συναφώς, προσκόμισαν βεβαίωση του τουρκικού Γενικού Προξενείου της Ε., με ημερομηνία 31 Αυγούστου 2005, από την οποία προέκυπτε ότι είχαν υποβάλει αίτηση για την ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας στις 2 Σεπτεμβρίου 1999 και ότι είχαν ανακτήσει την εν λόγω ιθαγένεια δυνάμει απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2000. Με έγγραφο της 1ης Δεκεμβρίου 2016 υπέβαλαν στον δήμο Wuppertal απόσπασμα τουρκικής ληξιαρχικής πράξης, σύμφωνα με το οποίο είχαν ανακτήσει την τουρκική ιθαγένεια δυνάμει απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου της 1ης Νοεμβρίου 1999.
12. Τον Αύγουστο του 2020 ο δήμος Wuppertal ενημέρωσε τους M.Ö. και N.Ö. ότι, καθόσον υπήρχε μεγάλη πιθανότητα να έχει παραποιηθεί η ημερομηνία στο απόσπασμα της ληξιαρχικής πράξης, το απόσπασμα αυτό δεν μπορούσε να έχει καμία αποδεικτική αξία πέραν της ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας.
13. Οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης στην υπόθεση C-686/22, M.S. και S.S., οι οποίοι γεννήθηκαν το 1965 και το 1971, αντιστοίχως, είναι σύζυγοι και εισήλθαν στο γερμανικό ομοσπονδιακό έδαφος το 1981 και το 1989, αντιστοίχως. Στις 10 Ιουνίου 1999 απέκτησαν τη γερμανική ιθαγένεια με πολιτογράφηση και εν συνεχεία απέβαλαν την τουρκική ιθαγένεια.
14. Συγχρόνως με την αίτηση περί αποβολής της τουρκικής ιθαγένειας, η οποία απαιτούνταν για την πολιτογράφησή τους ως Γερμανών πολιτών, οι M.S. και S.S. υπέβαλαν αίτηση στις τουρκικές αρχές προκειμένου, μόλις αποκτήσουν τη γερμανική ιθαγένεια, να ανακτήσουν την τουρκική ιθαγένεια. Όσον αφορά την τότε ισχύουσα γερμανική νομοθεσία, είχαν ενημερωθεί ότι μπορούσαν να ανακτήσουν την τουρκική ιθαγένεια χωρίς εξ αυτού του λόγου να απολέσουν τη

γερμανική ιθαγένεια. Συναφώς, προσκόμισαν απόσπασμα τουρκικής ληξιαρχικής πράξης, κατά το οποίο είχαν ανακτήσει την τουρκική ιθαγένεια στις 9 Αυγούστου 1999 δυνάμει απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου.

15. Στις 19 Δεκεμβρίου 2017 οι M.S. και S.S. υπέβαλαν αίτηση στον δήμο Krefeld (Γερμανία) προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη γερμανικής ιθαγένειας. Μολονότι ο δήμος Krefeld τους χορήγησε πιστοποιητικό ιθαγένειας στις 24 Αυγούστου 2018, η εκ μέρους του επίκληση της απουσίας του αριθμού της απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου επί του αποσπάσματος της ληξιαρχικής πράξης αποτέλεσε λόγο για την επανέναρξη της διαδικασίας.

16. Με διοικητικές αποφάσεις⁷, οι καθών των κύριων δικών διαπίστωσαν, βάσει του άρθρου 30, παράγραφος 1, του StAG, ότι οι S.Ö., M.Ö., N.Ö., M.S. και S.S. (στο εξής από κοινού: προσφεύγοντες των κύριων δικών) δεν είχαν πλέον τη γερμανική ιθαγένεια⁸. Συγκεκριμένα, οι καθών των κύριων δικών έκριναν ότι η ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας είχε επέλθει μετά την 1η Ιανουαρίου 2000, με συνέπεια την αυτοδίκαιη απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας, σύμφωνα με το άρθρο 17, παράγραφος 1, σημείο 2, και το άρθρο 25, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του StAG. Τούτο δεν θα είχε συμβεί αν η ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας είχε επέλθει μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1999, καθόσον το άρθρο 25, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz (νόμου περί ιθαγένειας), της 22ας Ιουλίου 1913 (στο εξής: RuStAG)⁹, που ίσχυε προηγουμένως, προέβλεπε ότι η απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας επέρχεται μόνο στην περίπτωση Γερμανών πολιτών οι οποίοι διαμένουν στην αλλοδαπή. Πλην όμως, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών δεν απέδειξαν την ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας πριν από την 1η Ιανουαρίου 2000.

17. Οι προσφεύγοντες των κύριων δικών άσκησαν προσφυγή κατά των προμνησθεισών διοικητικών αποφάσεων ενώπιον του Verwaltungsgericht Düsseldorf (διοικητικού πρωτοδικείου Ντίσελντορφ), αιτούντος δικαστηρίου.

IV. Τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

18. Με τις τρεις αιτήσεις προδικαστικής απόφασεως, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το άρθρο 25 του StAG, το οποίο ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2000, εφαρμόζεται στους προσφεύγοντες των κύριων δικών καθότι αυτοί ανέκτησαν την τουρκική ιθαγένεια μετά την έναρξη ισχύος του νέου κειμένου του νόμου. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι τα αποσπάσματα των ληξιαρχικών πράξεων που οι προσφεύγοντες των κύριων δικών προσκόμισαν προς απόδειξη του αντιθέτου στερούνται αποδεικτικής αξίας. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες των κύριων δικών δεν υπέβαλαν αίτηση χορήγησης άδειας για τη διατήρηση της γερμανικής ιθαγένειας, βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, του StAG, προτού ανακτήσουν την τουρκική ιθαγένεια.

19. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά την εθνική νομολογία, το άρθρο 25, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του StAG είναι συμβατό με το δίκαιο της Ένωσης, καθόσον ο ενδιαφερόμενος δύναται να υποβάλει αίτηση χορήγησης άδειας για τη διατήρηση της

⁷ Αποφάσεις οι οποίες εκδόθηκαν από τους οικείους δήμους στις τρεις υποθέσεις των κύριων δικών στις 13 Σεπτεμβρίου 2019, στις 24 Φεβρουαρίου 2021 και στις 12 Φεβρουαρίου 2021, αντιστοίχως.

⁸ Κατά το άρθρο 30, παράγραφος 1, του StAG, «[η] ύπαρξη ή μη ύπαρξη της γερμανικής ιθαγένειας διαπιστώνεται από τη διοικητική αρχή ιθαγένειας, κατόπιν αίτησης, εφόσον τεκμηριώνεται έννομο συμφέρον. Η σχετική διαπίστωση παράγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα επί όλων των ζητημάτων για τα οποία η ύπαρξη ή μη της γερμανικής ιθαγένειας είναι νομικώς κρίσιμη. Οσάκις υφίσταται δημόσιο συμφέρον, η διαπίστωση μπορεί να γίνει και αυτεπαγγέλτως».

⁹ RGBL., σ. 583.

γερμανικής ιθαγένειας βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 2, πρώτη περίοδος, του StAG· στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας προβλέπεται ρητώς η ατομική εξέταση των συνεπειών της απώλειας για τον ενδιαφερόμενο.

20. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες όσον αφορά τη συμβατότητα της επίμαχης διάταξης με το δίκαιο της Ένωσης. Συγκεκριμένα, παρατηρεί ότι, σε περίπτωση μη κίνησης, σε προγενέστερο στάδιο, της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG για τη χορήγηση άδειας διατήρησης της ιθαγένειας (στο εξής: διαδικασία προηγούμενης χορήγησης άδειας), η διάταξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα την άνευ ετέρου απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας και, κατά συνέπεια, την απώλεια της ιθαγένειας της Ένωσης για τα πρόσωπα που δεν έχουν την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους, χωρίς οποιαδήποτε ατομική εξέταση. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το γερμανικό δίκαιο δεν προβλέπει καμία δυνατότητα παρεμπίπτουσας εκ των υστέρων εξέτασης των συνεπειών της απώλειας της γερμανικής ιθαγένειας. Σε τέτοια περίπτωση, οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούσαν να αποκτήσουν τη γερμανική ιθαγένεια, χωρίς αναδρομική ισχύ, μόνον εφόσον υποβάλουν εκ νέου αίτηση πολιτογράφησης.

21. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, μολονότι κατά το γράμμα του άρθρου 25, παράγραφος 2, του StAG η αίτηση χορήγησης άδειας διατήρησης της ιθαγένειας παρέχει τη δυνατότητα συνεκτίμησης των απαιτήσεων του δικαίου της Ένωσης, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, δεδομένου ότι τα δημόσια και τα ιδιωτικά συμφέροντα πρέπει να σταθμίζονται κατά τη λήψη απόφασης επί της εν λόγω αιτήσεως με γνώμονα τις συγκεκριμένες απαιτήσεις, εντούτοις, στην πράξη, οι διοικητικές αρχές και η εθνική νομολογία δεν εξετάζουν τις συνέπειες της απώλειας της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης. Συγκεκριμένα, άδεια διατήρησης της ιθαγένειας χορηγείται μόνον εφόσον υφίσταται ειδικό συμφέρον για την κτήση αλλοδαπής ιθαγένειας με παράλληλη διατήρηση της γερμανικής ιθαγένειας.

22. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Verwaltungsgericht Düsseldorf (διοικητικό πρωτοδικείο Ντίσελντορφ) αποφάσισε, με διατάξεις της 3ης Νοεμβρίου 2022, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 8 Νοεμβρίου 2022, να αναστείλει τις τρεις εκκρεμούσες ενώπιόν του διαδικασίες και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Αντιτίθεται στο άρθρο 20 ΣΛΕΕ κανόνας ο οποίος προβλέπει ότι, σε περίπτωση εκούσιας κτήσης (μη προνομιακής) ιθαγένειας τρίτου κράτους, επέρχεται αυτοδικαίως απώλεια της ιθαγένειας του κράτους μέλους και, ως εκ τούτου, της ιθαγένειας της Ένωσης, ενώ ατομική εξέταση των συνεπειών της απώλειας για τον ενδιαφερόμενο αλλοδαπό διενεργείται μόνον εφόσον αυτός έχει προηγουμένως υποβάλει αίτηση περί χορήγησης άδειας διατήρησης της ιθαγένειάς του και η σχετική άδεια του έχει χορηγηθεί πριν από την κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας;
- 2) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα: Έχει το άρθρο 20 ΣΛΕΕ την έννοια ότι κατά τη διαδικασία χορήγησης άδειας διατήρησης της ιθαγένειας δεν πρέπει να τίθενται προϋποθέσεις οι οποίες έχουν εν τέλει ως αποτέλεσμα να εμποδίζεται ή να παρακάμπτεται η εκτίμηση της ατομικής κατάστασης του ενδιαφερομένου και της οικογένειάς του όσον αφορά τις συνέπειες της απώλειας της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης;»

23. Με απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2022, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-684/22 έως C-686/22 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

24. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν, στην υπόθεση C-686/22, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης, ο δήμος Krefeld, η Γερμανική και η Εσθονική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και, στις υποθέσεις C-684/22 και C-685/22, οι ίδιες κυβερνήσεις και η Επιτροπή. Το Δικαστήριο αποφάσισε να μη διεξαχθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση στις υπό κρίση υποθέσεις.

V. Ανάλυση

25. Με τα δύο προδικαστικά ερωτήματα που αποτελούν το αντικείμενο των υπό κρίση αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 20 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντίκειται σε ρύθμιση κράτους μέλους η οποία προβλέπει ότι οι υπήκοοί του, σε περίπτωση εκούσιας κτήσης της ιθαγένειας τρίτης χώρας, χάνουν αυτοδικαίως την ιθαγένεια του εν λόγω κράτους μέλους, απώλεια η οποία συνεπάγεται, για τα πρόσωπα που δεν είναι επίσης υπήκοοι και άλλου κράτους μέλους, την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης και των δικαιωμάτων που συνδέονται με αυτήν, εκτός εάν οι ενδιαφερόμενοι λάβουν άδεια διατήρησης της εν λόγω ιθαγένειας πριν από την κτήση της ιθαγένειας της τρίτης χώρας, στο πλαίσιο δε της εξέτασης της αίτησης χορήγησης τέτοιας άδειας, οι αρμόδιες εθνικές αρχές προβαίνουν σε ατομική εξέταση της κατάστασης των ενδιαφερομένων κατά την οποία σταθμίζονται τα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα διατήρησης της ιθαγένειας του κράτους μέλους.

26. Προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο ως άνω ερώτημα, πρέπει, προκαταρκτικώς, να επισημανθούν ορισμένα στοιχεία τα οποία, όπως προκύπτει από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, δεν αμφισβητούνται.

27. Πρώτον, όσον αφορά την κατάσταση των προσφευγόντων των κύριων δικών, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι αυτοί εισήλθαν στο γερμανικό ομοσπονδιακό έδαφος κατά τις δεκαετίες του 1970, του 1980 και του 1990, διαμένουν δε σε αυτό έκτοτε. Το 1999 οι προσφεύγοντες των κύριων δικών απέκτησαν τη γερμανική ιθαγένεια με πολιτογράφηση, δηλώνοντας ότι αποποιούνται την τουρκική ιθαγένεια, την οποία εν συνεχεία απέβαλαν. Όπως διευκρινίζει το αιτούν δικαστήριο, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών ενημερώθηκαν ορθώς ότι, βάσει της ισχύουσας τότε γερμανικής ρύθμισης, μπορούσαν να ανακτήσουν την τουρκική ιθαγένεια χωρίς να απολέσουν τη γερμανική ιθαγένεια και υπέβαλαν με τη βούλησή τους αίτηση ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας συγχρόνως με την αποβολή της. Μετά την πάροδο πλειόνων ετών, οι αρμόδιες αρχές διαπίστωσαν ότι οι προσφεύγοντες των κύριων δικών είχαν ανακτήσει την τουρκική ιθαγένεια κατόπιν υποβολής σχετικής αίτησης και ότι, κατά συνέπεια, δυνάμει της γερμανικής ρύθμισης που ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2000, είχαν απολέσει αυτοδικαίως τη γερμανική ιθαγένεια και, επομένως, την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης¹⁰. Επιπλέον, στο μέτρο που, βάσει της εν λόγω νομοθεσίας, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών δεν είχαν ζητήσει –και λάβει– την άδεια των αρμόδιων αρχών για τη διατήρηση της γερμανικής ιθαγένειας προτού ανακτήσουν την τουρκική ιθαγένεια, δεν υπήρχε γι' αυτούς η προβλεπόμενη στο πλαίσιο της σχετικής αίτησης δυνατότητα ατομικής εξέτασης, κατά την οποία σταθμίζονται τα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας.

¹⁰ Χάριν πληρότητας, επιθυμώ να διευκρινίσω ότι στη θεωρία επισημαίνεται ότι η προεκτεθείσα μεταρρύθμιση του RuStAG εισήγαγε στοιχεία *jus soli* και διευκόλυνε την κτήση της γερμανικής ιθαγένειας από τους αλλοδαπούς που διέμεναν στη Γερμανία και, ειδικότερα, τα τέκνα τους που γεννήθηκαν στο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Οι συγγραφείς διευκρινίζουν ότι, μετά την έναρξη ισχύος της, η σχετική νομοθεσία τροποποιήθηκε τα έτη 2004, 2007, 2009, 2014 και 2019. Βλ., μεταξύ άλλων, Farahat, A. και Hailbrunner, K., *Report on Citizenship Law: Germany*, RSCAS/GLOBALCIT-CR 2020/5, European University Institute, Country Report 2020/05, Μάρτιος 2020, σ. 33.

28. Δεύτερον, όσον αφορά την επίμαχη ρύθμιση, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, κατ' αρχάς, ότι το άρθρο 25, παράγραφος 1, του StAG, το οποίο ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 2000, προβλέπει ότι Γερμανός υπήκοος χάνει την ιθαγένειά του όταν αποκτά αλλοδαπή ιθαγένεια, εάν αποκτήσει την εν λόγω ιθαγένεια κατόπιν αίτησής του. Εντούτοις, κατά την παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου, ο Γερμανός υπήκοος μπορεί να διατηρήσει την ιθαγένειά του εάν, πριν από την κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας, έλαβε, κατόπιν αίτησής του, σχετική γραπτή άδεια από την αρμόδια αρχή. Η ίδια διάταξη προβλέπει επίσης ότι, κατά τη λήψη απόφασης επί της εν λόγω αιτήσεως, πρέπει να σταθμίζονται τα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα.

29. Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει περαιτέρω ότι τόσο η κτήση της γερμανικής ιθαγένειας από τους προσφεύγοντες των κύριων δικών με πολιτογράφηση όσο και η υποβολή της αίτησής τους για την ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας έλαβαν χώρα *πριν* από την 1η Ιανουαρίου 2000, ημερομηνία έναρξης ισχύος του άρθρου 25 του StAG¹¹. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η συγκεκριμένη διάταξη εφαρμόζεται στους προσφεύγοντες των κύριων δικών καθότι ανέκτησαν την τουρκική ιθαγένεια *μετά* την προμνησθείσα ημερομηνία, επισημαίνει δε ότι τα έγγραφα που προσκόμισαν προς απόδειξη του αντιθέτου δεν έχουν αποδεικτική αξία¹².

30. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι προσφεύγοντες των κύριων δικών δεν υπέβαλαν αίτηση –και, επομένως, δεν έλαβαν άδεια– προκειμένου να διατηρήσουν την ιθαγένειά τους πριν από την ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG. Κατά συνέπεια, η απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας και, επομένως, της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης επήλθε *άνευ ετέρου*, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα ατομικής εξέτασης της κατάστασής τους.

31. Τούτο είναι το νομικό ζήτημα το οποίο βρίσκεται στο επίκεντρο των υπό κρίση υποθέσεων και το οποίο θα εξετάσω με τις παρούσες προτάσεις. Με τις παρατηρήσεις που ακολουθούν, θα υπενθυμίσω συνοπτικά τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης και τις αρχές που απορρέουν από αυτήν (ενότητα Α), οι οποίες πρέπει να εφαρμοστούν εν προκειμένω (ενότητα Β).

¹¹ Επομένως, η κτήση της γερμανικής ιθαγένειας επήλθε βάσει του άρθρου 25, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του RuStAG, το οποίο ίσχυε έως την 31η Δεκεμβρίου 1999 και προέβλεπε την «Inlandsklausel» (στο εξής: ρήτρα περί ημεδαπής), κατά την οποία η απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας επερχόταν μόνον όταν ο ενδιαφερόμενος Γερμανός υπήκοος δεν είχε «ούτε την κατοικία του ούτε τη μόνιμη διαμονή του στην ημεδαπή». Η συγκεκριμένη ρήτρα του άρθρου 25 του StAG απαλείφθηκε. Με τις παρατηρήσεις της, η Επιτροπή παραπέμπει στην αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου για τη μεταρρύθμιση του δικαίου ιθαγένειας της 15ης Ιουλίου 1999 [έγγραφο («Drucksache») 14/533 του γερμανικού Bundestag της 16ης Μαρτίου 1999, σ. 15], κατά την οποία «[η] “ρήτρα περί ημεδαπής” χρησιμοποιείται συχνά για την καταστρατήγηση της αρχής που συνίσταται στην αποφυγή της πολυϊθαγένειας κατά την πολιτογράφηση: η αποβληθείσα πριν από την πολιτογράφηση αλλοδαπή ιθαγένεια ανακτάται χωρίς κυρώσεις μετά την πολιτογράφηση. Η απαλοιφή της “ρήτρας περί ημεδαπής” εξαλείφει αυτό το ενδεχόμενο καταχρήσεων». Βλ., συναφώς, μεταξύ άλλων, McFadden, S. W., «German Citizenship Law and the Turkish diaspora», *German Law Journal*, 2019, αριθ. 20, σ. 72, και ειδικότερα σ. 74 έως 78· Falcke, S. και Vink, M., «Closing a Backdoor to Dual Citizenship: The German Citizenship Law Reform of 2000 and the Abolishment of the “Domestic Clause”», *Frontiers in Sociology*, 2020, τόμος 5, σ. 1, και ειδικότερα σ. 3 έως 5, και Bouche, N., «La réforme de 1999 du droit allemand de la nationalité», *Revue internationale de droit comparé*, 2002, τόμος 54(4), σ. 1035.

¹² Βλ. σημείο 18 των παρούσων προτάσεων.

A. Επί των αρχών που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου

1. Από την απόφαση Rottmann στην απόφαση Tjebbes κ.λπ. και στην απόφαση Wiener Landesregierung

32. Με τις προτάσεις μου στην υπόθεση Udlændinge- og Integrationsministeriet, υπογράμμισα ότι η κατευθυντήρια γραμμή που απορρέει από τη νομολογία που ανέλυσα, και συγκεκριμένα από τις αποφάσεις Rottmann, Tjebbes κ.λπ. και Wiener Landesregierung, συνίσταται κατ' ουσίαν σε δύο νομολογιακές αρχές¹³.

33. Κατά την πρώτη αρχή, μολονότι ο καθορισμός των «προϋποθέσεων κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας» εμπίπτει στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους, η εν λόγω αρμοδιότητα πρέπει να ασκείται τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης¹⁴. Όσον αφορά τη συγκεκριμένη αρχή, η οποία καθιερώθηκε με την απόφαση Micheletti κ.λπ.¹⁵ και, εν συνεχεία, αποσαφηνίστηκε και επικυρώθηκε με την απόφαση Rottmann¹⁶, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ της ύπαρξης της εν λόγω αποκλειστικής αρμοδιότητας των κρατών μελών και της άσκησής της τηρουμένης της έννομης τάξης της Ένωσης.

34. Επιπλέον, το Δικαστήριο δεν αμφισβήτησε ποτέ την εν λόγω αρμοδιότητα και, «ναι μεν η κτήση και η απώλεια της ιθαγένειας κράτους μέλους (άρα και της ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης) δεν ρυθμίζονται καθαυτές από το [ενωσιακό] δίκαιο, αλλά οι προϋποθέσεις κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας πρέπει να συμβιβάζονται με τους [ενωσιακούς] κανόνες και να σέβονται τα δικαιώματα του [πολίτη της Ένωσης]»¹⁷. Επομένως, το γεγονός ότι ένας τομέας εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών δεν σημαίνει ότι η εφαρμοστέα εθνική ρύθμιση δεν πρέπει, σε περίπτωση που εμπίπτει σαφώς στο δίκαιο της Ένωσης, να τηρεί το δίκαιο αυτό¹⁸. Συγκεκριμένα, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ δεν μπορεί να στερείται την πρακτική αποτελεσματικότητά του και, επομένως, τα δικαιώματα που παρέχει στους πολίτες της Ένωσης δεν μπορούν να προσβάλλονται με τη θέσπιση εθνικής ρύθμισης η οποία δεν τηρεί το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, τις αρχές που απορρέουν από τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου¹⁹.

35. Η δεύτερη αρχή, η οποία καθιερώθηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση Rottmann²⁰ και επικυρώθηκε με τη μεταγενέστερη νομολογία του, είναι η αρχή κατά την οποία, όταν πρόκειται για πολίτες της Ένωσης, η άσκηση της αρμοδιότητας των κρατών μελών υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο με γνώμονα το δίκαιο της Ένωσης, ειδικότερα δε με την αρχή της αναλογικότητας,

¹³ C-689/21, EU:C:2023:53. Χάριν συντομίας, σε σχέση με την εν λόγω νομολογία, περιορίζομαι να παραπέμψω στα σημεία 29 έως 43 των εν λόγω προτάσεων.

¹⁴ Πρβλ. αποφάσεις Rottmann (σκέψη 45), Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 32), Wiener Landesregierung (σκέψεις 37 και 51) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Πρόκειται, συγκεκριμένα, για την εφαρμογή θεμελιώδους αρχής του δικαίου της Ένωσης στον τομέα της ιθαγένειας της Ένωσης. Επ' αυτού, βλ. επίσης τη νομολογία που μνημονεύεται στη σκέψη 41 της απόφασης Rottmann.

¹⁵ Απόφαση της 7ης Ιουλίου 1992 (C-369/90, EU:C:1992:295, σκέψη 10).

¹⁶ Σκέψεις 41, 42 και 45.

¹⁷ Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Poiares Maduro στην υπόθεση Rottmann (C-135/08, EU:C:2009:588, σημεία 23, 24 και 26). Επομένως, κατά τον γενικό εισαγγελέα, η εν λόγω αρχή δεν πρέπει να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αποκλείεται η αφαίρεση της ιθαγένειας σε περίπτωση που η απώλειά της συνεπάγεται την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης ή στη διαπίστωση ότι οι καθοριζόμενες από κράτος μέλος προϋποθέσεις κτήσης και απώλειας της ιθαγένειάς του δεν υπόκεινται στον έλεγχο του δικαίου της Ένωσης.

¹⁸ Απόφαση Rottmann (σκέψη 41).

¹⁹ Βλ., συναφώς, αποφάσεις Rottmann (σκέψεις 39, 41 έως 43, 45, 48, 56, 55 και 59), Tjebbes κ.λπ. (σκέψεις 30, 32, 40 έως 42 και 45) και Wiener Landesregierung (σκέψεις 44, 59, 61 και 73).

²⁰ Σκέψεις 48, 55 και 56.

εφόσον αφορά τα δικαιώματα που παρέχει και προστατεύει η έννομη τάξη της Ένωσης²¹. Με άλλα λόγια, εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης μπορεί επομένως να είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης μόνον για θεμιτούς λόγους και τηρουμένης της εν λόγω αρχής. Από τη νομολογία προκύπτει επίσης ότι, στο πλαίσιο της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πλείονα στοιχεία. Τέτοια στοιχεία είναι, κατ' αρχάς, η υποχρέωση ατομικής εξέτασης των συνεπειών της απώλειας της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης για τον ενδιαφερόμενο και, ενδεχομένως, για τα μέλη της οικογένειάς του, όσον αφορά την απώλεια των δικαιωμάτων που απολαύει κάθε πολίτης της Ένωσης²². εν συνεχεία, η απαίτηση συμβατότητας των εν λόγω συνεπειών με τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης)²³ και, τέλος, σε περίπτωση αυτοδίκαιης απώλειας της ιθαγένειας η οποία συνεπάγεται την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, η υποχρέωση να εξετάζεται, παρεμπιπτόντως, η αναλογικότητα των συνεπειών της εν λόγω απώλειας και, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, να επιτρέπεται στον ενδιαφερόμενο να διατηρήσει την ιθαγένειά του ή να την ανακτήσει *ex tunc*²⁴.

36. Όσον αφορά, ειδικότερα, το τελευταίο ως άνω στοιχείο, φρονώ ότι η απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet είναι ιδιαιτέρως κρίσιμη, καθόσον με αυτήν το Δικαστήριο αποφάνθηκε για πρώτη φορά σχετικά με την προθεσμία εντός της οποίας μπορεί να υποβληθεί αίτηση διατήρησης ή ανάκτησης της ιθαγένειας κράτους μέλους.

2. Η απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet

37. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet²⁵, δανικό δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν η εθνική ρύθμιση για την ιθαγένεια ήταν σύμφωνη προς το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 7 του Χάρτη.

38. Με την απόφασή του, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την παλαιότερη νομολογία του. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι, όταν η απώλεια της ιθαγένειας ενός κράτους μέλους επέρχεται αυτοδικαίως κατά τη συμπλήρωση ορισμένης ηλικίας και συνεπάγεται την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης και των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτήν, οι αρμόδιες εθνικές αρχές και τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια πρέπει να είναι σε θέση να εξετάζουν τις συνέπειες της εν λόγω απώλειας της ιθαγένειας από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης και, εφόσον κρίνεται αναγκαίο, να επιτρέπουν στον ενδιαφερόμενο να διατηρήσει την ιθαγένειά του ή να την ανακτήσει *ex tunc*²⁶.

²¹ Αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 40), Wiener Landesregierung (σκέψη 58), και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 38).

²² Αποφάσεις Rottmann (σκέψεις 55 και 56), Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 41), Wiener Landesregierung (σκέψη 59) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 39).

²³ Αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 45), Wiener Landesregierung (σκέψη 61) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 55).

²⁴ Αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 42) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 40).

²⁵ Υπενθυμίζεται ότι η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η συγκεκριμένη απόφαση αφορούσε την περίπτωση της Χ, η οποία είχε γεννηθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής από Δανή μητέρα και Αμερικανό πατέρα και είχε, από τη γέννησή της, τόσο τη δανική όσο και την αμερικανική ιθαγένεια. Μετά τη συμπλήρωση του 22ου έτους της ηλικίας της, η Χ είχε υποβάλει στο Udlændinge- og Integrationsministeriet (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ενσωμάτωσης, Δανία) αίτηση περί διατήρησης της δανικής ιθαγένειας. Με απόφαση του αρμόδιου υπουργείου, η Χ ενημερώθηκε ότι, με τη συμπλήρωση του 22ου έτους της ηλικίας της, είχε απολέσει τη δανική ιθαγένεια και ότι δεν ήταν δυνατό να επιτραπεί η διατήρηση της ιθαγένειάς της, δεδομένου ότι είχε υποβάλει την αίτησή της μετά τη συμπλήρωση της ανωτέρω ηλικίας.

²⁶ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

39. Ειδικότερα, όσον αφορά την προθεσμία για την υποβολή αιτήσεως με αντικείμενο μια τέτοια εξέταση προς τον σκοπό διατήρησης ή ανάκτησης της ιθαγένειας, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, ελλείψει συγκεκριμένης προθεσμίας καθοριζόμενης προς τούτο από το δίκαιο της Ένωσης, απόκειται σε κάθε κράτος μέλος να θεσπίσει τους διαδικαστικούς κανόνες που αποσκοπούν στην κατοχύρωση της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία οι ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης, υπό την προϋπόθεση, μεταξύ άλλων, ότι οι κανόνες αυτοί συνάδουν προς την αρχή της αποτελεσματικότητας υπό την έννοια ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την έννομη τάξη της Ένωσης. Συναφώς, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν, εν ονόματι της αρχής της ασφάλειας δικαίου, η εν λόγω αίτηση να υποβάλλεται ενώπιον των αρμόδιων αρχών εντός εύλογης προθεσμίας²⁷.

40. Εντούτοις, το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι, λαμβανομένων υπόψη των σοβαρών συνεπειών που επάγεται η απώλεια της ιθαγένειας κράτους μέλους, οσάκις επιφέρει απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, για την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων που αντλεί ο εν λόγω πολίτης από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι συνάδουν με την αρχή της αποτελεσματικότητας εθνικοί κανόνες ή εθνικές πρακτικές που δύνανται να έχουν ως αποτέλεσμα να εμποδίσουν το οικείο πρόσωπο να ζητήσει να εξεταστεί ο αναλογικός χαρακτήρας των συνεπειών αυτών από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης. Επομένως, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, στην περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος δεν έχει ενημερωθεί δεόντως για το δικαίωμα να ζητήσει την εν λόγω εξέταση ούτε για την προθεσμία εντός της οποίας όφειλε να υποβάλει τη σχετική αίτηση, η αίτησή του δεν μπορεί να θεωρηθεί απαράδεκτη λόγω παρέλευσης της εν λόγω προθεσμίας²⁸.

41. Επομένως, η απώλεια της ιθαγένειας που προβλέπεται από την επίμαχη στις κύριες δίκες ρύθμιση, η οποία συνεπάγεται την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των προεκτεθεισών νομολογιακών αρχών.

B. Επί της εφαρμογής των νομολογιακών αρχών στις υπό κρίση υποθέσεις

42. Υπενθυμίζω εκ προοιμίου ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένως ότι το άρθρο 20 ΣΛΕΕ αναγνωρίζει σε κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, η οποία τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών²⁹. Τούτο σημαίνει, αφενός, ότι η ιθαγένεια ενός κράτους μέλους αποτελεί προαπαιτούμενο για την αναγνώριση της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, με την οποία συνδέονται όλα τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που προβλέπονται στη Συνθήκη ΛΕΕ³⁰, και, αφετέρου, ότι, σε περιπτώσεις όπως οι επίμαχες στις υποθέσεις των κύριων δικών, η απώλεια της ιδιότητας αυτής συνιστά τον δεσμό με το δίκαιο της Ένωσης.

43. Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι η ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας από τους προσφεύγοντες των κύριων δικών επήλθε μετά την έναρξη ισχύος του άρθρου 25 του StAG, με αποτέλεσμα την άνευ ετέρου απώλεια της γερμανικής ιθαγένειάς τους και, επομένως, της ιδιότητάς τους ως πολιτών της Ένωσης³¹.

²⁷ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψεις 41 και 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

²⁸ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

²⁹ Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458, σκέψη 31), και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

³⁰ Άρθρο 20, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

³¹ Βλ. σημεία 28 έως 31 των παρούσων προτάσεων.

44. Καθίσταται συνεπώς σαφές ότι η απώλεια της ιθαγένειας κράτους μέλους από πολίτες της Ένωσης οι οποίοι, όπως οι προσφεύγοντες των κύριων δικών, έχουν την ιθαγένεια ενός μόνον κράτους μέλους και οι οποίοι, λόγω της απώλειας αυτής, έρχονται αντιμέτωποι με την απώλεια της ιδιότητας την οποία απονέμει το άρθρο 20 ΣΛΕΕ και των συνακόλουθων δικαιωμάτων εμπίπτει, λόγω της φύσεως και των συνεπειών της, στο δίκαιο της Ένωσης³². Επομένως, κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τα κράτη μέλη οφείλουν, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους στον τομέα της ιθαγένειας, να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, την αρχή της αναλογικότητας³³.

1. Επί του θεμιτού χαρακτήρα του σκοπού γενικού συμφέροντος που επιδιώκεται με το άρθρο 25 του StAG

45. Υπενθυμίζω ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι είναι θεμιτό να επιθυμεί ένα κράτος μέλος να προστατεύσει, αφενός, την ιδιαίτερη σχέση αλληλεγγύης και πίστεως που υπάρχει μεταξύ του ιδίου και των υπηκόων του και, αφετέρου, την αμοιβαιότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που αποτελούν το θεμέλιο του δεσμού της ιθαγένειας³⁴. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι είναι επίσης θεμιτό ένα κράτος μέλος, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς που του παρέχει τη δυνατότητα να καθορίζει τις προϋποθέσεις κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας, να θεωρεί την ιθαγένεια εκδήλωση πραγματικού δεσμού μεταξύ του ιδίου και των υπηκόων του και να προβλέπει ως συνέπεια της έλλειψης ή της παύσης ενός τέτοιου πραγματικού δεσμού την απώλεια της ιθαγένειάς του³⁵.

46. Εν προκειμένω, κατά το άρθρο 25, παράγραφος 1, του StAG, οι Γερμανοί υπήκοοι χάνουν αυτοδικαίως την ιθαγένειά τους όταν αποκτούν με τη βούλησή τους την ιθαγένεια τρίτης χώρας, εκτός εάν πριν από την κτήση της αλλοδαπής ιθαγένειας λάβουν την άδεια να διατηρήσουν την ιθαγένειά τους.

47. Παρατηρώ ότι αιτούν δικαστήριο, πέραν της μνείας του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια³⁶ κατά την παράθεση του νομικού πλαισίου, δεν εκθέτει τον σκοπό ή τους σκοπούς γενικού συμφέροντος που επιδιώκονται με το άρθρο 25, παράγραφος 1, του StAG. Εντούτοις, δεδομένου ότι η εν λόγω διάταξη μπορεί να συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης μόνον εάν επιδιώκει θεμιτό σκοπό γενικού συμφέροντος, πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των παρατηρήσεων της Γερμανικής Κυβέρνησης.

48. Όπως επισήμαναν ο δήμος Krefeld και η Γερμανική Κυβέρνηση και όπως προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση του νόμου για τη μεταρρύθμιση του δικαίου ιθαγένειας της 15ης Ιουλίου 1999, σκοπός του άρθρου 25 του StAG είναι, μεταξύ άλλων, να αποφεύγονται περιπτώσεις πολλαπλής

³² Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

³³ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

³⁴ Αποφάσεις Rottmann (σκέψη 51), Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 33), Wiener Landesregierung (σκέψη 52) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 31).

³⁵ Αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 35) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 32).

³⁶ Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ιθαγένεια, η οποία εγκρίθηκε στις 6 Νοεμβρίου 1997 στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και άρχισε να ισχύει την 1η Μαρτίου 2000. Η εν λόγω Σύμβαση εφαρμόζεται στη Γερμανία από την 1η Σεπτεμβρίου 2005. Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Σύμβασης, «τα κράτη μέρη δεν μπορούν να προβλέπουν στην εσωτερική νομοθεσία τους την αυτοδίκαιη απώλεια της ιθαγένειας ή την απώλεια της ιθαγένειας βάσει κρατικής ενέργειας, εκτός από τις ακόλουθες περιπτώσεις: εκούσια κτήση άλλης ιθαγένειας».

ιθαγένειας³⁷. Επιπλέον, η Γερμανική Κυβέρνηση διευκρινίζει ότι, κατά τη νομολογία του Bundesverfassungsgericht (Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου, Γερμανία), η αντίθεση του νομοθέτη στην *απεριόριστη* πολυϊθαγένεια δεν είναι επικριτέα³⁸.

49. Συναφώς, δεν χωρεί αμφιβολία ότι καθεστώς όπως το προβλεπόμενο με την επίμαχη διάταξη εμπίπτει στην άσκηση της αρμοδιότητας των κρατών μελών σχετικά με τον καθορισμό των προϋποθέσεων κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας και ότι, στο πλαίσιο της άσκησης της εν λόγω αρμοδιότητας, είναι θεμιτό ένα κράτος μέλος, όπως η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, να θεωρεί ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, πρέπει να αποφεύγονται οι συνέπειες των περιπτώσεων πολλαπλής ιθαγένειας³⁹.

50. Ο κατ' αρχήν θεμιτός χαρακτήρας του σκοπού αυτού επιρρωννύεται από το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια, κατά το οποίο τα κράτη μέρη δεν μπορούν να προβλέπουν στην εσωτερική νομοθεσία τους την αυτοδίκαιη ή βάσει κρατικής ενέργειας απώλεια της ιθαγένειας, εκτός, μεταξύ άλλων, από την περίπτωση *εκούσιας* κτήσης άλλης ιθαγένειας⁴⁰. Κατά την επεξηγηματική έκθεση της εν λόγω Συμβάσεως, το ζήτημα του αν τα πρόσωπα που αποκτούν με τη βούλησή τους άλλη ιθαγένεια έχουν το δικαίωμα να διατηρήσουν την προγενέστερη ιθαγένειά τους εξαρτάται από την ιδιαίτερη κατάσταση κάθε κράτους⁴¹.

51. Επ' αυτού, επισημαίνω ότι δεν αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης ούτε το να ορίζει ένα κράτος μέλος ότι η εκτίμηση της ύπαρξης ή μη πραγματικού δεσμού με το εν λόγω κράτος στηρίζεται σε κριτήριο, όπως αυτό του άρθρου 25, παράγραφος 1, του StAG, το οποίο βασίζεται στην εκούσια κτήση ιθαγένειας τρίτης χώρας από τον ενδιαφερόμενο, ούτε το να απαιτεί το κράτος μέλος, στο πλαίσιο νομοθετικών διατάξεων οι οποίες σκοπούν, κατ' αρχήν, στο να αποφεύγονται περιπτώσεις πολλαπλής ιθαγένειας, ο ενδιαφερόμενος να τηρήσει συγκεκριμένη διαδικασία, όπως η προβλεπόμενη στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG, όταν επιθυμεί να διατηρήσει τη γερμανική ιθαγένεια.

³⁷ Όσον αφορά τον συγκεκριμένο σκοπό, μολονότι η πολλαπλή ιθαγένεια θα πρέπει να αποτελεί εξαίρεση, στη θεωρία υπογραμμίζεται ότι η διπλή ιθαγένεια είναι σήμερα ευρύτερα αποδεκτή. Κατά τους συγγραφείς, «στην πράξη, υπήρξε μεγάλη αύξηση των πολιτογραφήσεων με αναγνώριση της διπλής ιθαγένειας». Βλ., επ' αυτού, Farahat, A. και Hailbrunner, K., όπ.π., σ. 9, 18 και 32. Εξάλλου, από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η Σύμβαση της 6ης Μαΐου 1963 για την εξάλειψη των περιπτώσεων πολλαπλής ιθαγένειας και για τις στρατιωτικές υποχρεώσεις σε περίπτωση πολλαπλής ιθαγένειας τέθηκε σε ισχύ στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στις 18 Δεκεμβρίου 1969 και, λόγω καταγγελίας της, έπαυσε να ισχύει στη Γερμανία την 21η Δεκεμβρίου 2002. Επ' αυτού, οι εν λόγω συγγραφείς εκθέτουν ότι η μεταρρύθμιση του RuStAG συνοδεύτηκε από την απόφαση υπαναχώρησης από την προμνησθείσα Σύμβαση, η οποία δέχεται περιορισμένη μόνον έννοια της διπλής ιθαγένειας.

³⁸ Η Γερμανική Κυβέρνηση παραπέμπει στην απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2006, 2 BvR 1339/06, DE:BVerfG:2006:rk20061208.2bvr133906, σκέψη 14. Η Γερμανική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι από την εθνική νομολογία προκύπτει επίσης ότι, μετά τη μεταρρύθμιση του RuStAG, η αποτροπή της πολυϊθαγένειας δεν αποτελεί πλέον προτεραιότητα. Βλ. απόφαση του Bundesverwaltungsgericht (Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου, Γερμανία) της 10ης Απριλίου 2008, 5 C 28.07, DE:BVerwG:2008:100408U5C28.07.0, σκέψη 21.

³⁹ Πρβλ. αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 34) και Wiener Landesregierung (σκέψη 54). Μολονότι το Δικαστήριο χρησιμοποιεί στη νομολογία του τον όρο «ανεπιθύμητα αποτελέσματα/ανεπιθύμητες συνέπειες», ομολογώ ότι διατηρώ αμφιβολίες σχετικά με την ορθότητα του εν γένει χαρακτηρισμού των συνεπειών της κατοχής, από έναν υπήκοο κράτους μέλους, πολλών ιθαγενειών ως «ανεπιθύμητων» αποτελεσμάτων.

⁴⁰ Στην επεξηγηματική έκθεση της Συμβάσεως (Συμβούλιο της Ευρώπης, *Série des traités européens*, αριθ. 166, σ. 11) επισημαίνεται ότι «[το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α',] επιτρέπει στα κράτη μέρη να προβλέπουν την απώλεια της ιθαγένειάς τους σε περίπτωση εκούσιας κτήσης άλλης ιθαγένειας. Ο όρος “εκούσια” υποδηλώνει ότι ο ενδιαφερόμενος απέκτησε την εν λόγω ιθαγένεια με τη βούλησή του και όχι άνευ ετέρου (αυτοδικαίως)».

⁴¹ Από την εν λόγω επεξηγηματική έκθεση συνάγεται ότι ορισμένα κράτη, κυρίως όταν πολλά πρόσωπα επιθυμούν να αποκτήσουν ή έχουν αποκτήσει την ιθαγένεια των κρατών αυτών, μπορεί να θεωρούν ότι η διατήρηση άλλης ιθαγένειας θα μπορούσε να παρεμποδίσει την πλήρη ενσωμάτωση των ενδιαφερομένων στην κοινωνία τους. Αντιθέτως, άλλα κράτη μπορεί να θεωρούν ότι είναι προτιμότερο να διευκολύνουν την κτήση της ιθαγένειάς τους επιτρέποντας στους ενδιαφερομένους να διατηρήσουν την αρχική ιθαγένειά τους, ευνοώντας, με τον τρόπο αυτόν, την ενσωμάτωσή τους στη χώρα υποδοχής, μεταξύ άλλων για να επιτρέψουν στα εν λόγω πρόσωπα να διατηρήσουν την ιθαγένεια άλλων μελών της οικογένειάς τους ή για να διευκολύνουν την επάνοδο στη χώρα καταγωγής τους, εφόσον το επιθυμούν (επεξηγηματική έκθεση, σ. 3).

52. Υπό τις συνθήκες αυτές, εκτιμώ, όπως και η Γερμανική και η Εσθονική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, ότι, υπό τις περιστάσεις των υποθέσεων των κύριων δικών, δεν αντιβαίνει κατ' αρχήν στο δίκαιο της Ένωσης, στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 25 του StAG, ένα κράτος μέλος να προβλέπει, για λόγους γενικού συμφέροντος, την αυτοδίκαιη απώλεια της ιθαγένειας όταν οι υπήκοοί του αποκτούν με τη βούλησή τους την ιθαγένεια τρίτης χώρας, ακόμη και αν η εν λόγω απώλεια συνεπάγεται για τον ενδιαφερόμενο την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης.

53. Τούτου λεχθέντος, προκειμένου να συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών, η οποία προβλέπει την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, πρέπει όχι μόνον να επιδιώκει θεμιτό σκοπό γενικού συμφέροντος, αλλά και να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας.

2. Επί του ελέγχου της αναλογικότητας των συνεπειών της απώλειας της ιθαγένειας από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης

54. Μολονότι, όπως προεξέθεσα, η επίμαχη στις υποθέσεις των κύριων δικών ρύθμιση δεν αντιβαίνει κατ' αρχήν στο δίκαιο της Ένωσης, υπενθυμίζω ότι, εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, με δεδομένη τη σημασία που προσδίδει το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης στην ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, η οποία συνιστά τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, απόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές και στα εθνικά δικαστήρια να εξακριβώσουν αν η απώλεια της ιθαγένειας του οικείου κράτους μέλους, όταν συνεπάγεται την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης και των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτήν, συνάδει προς την αρχή της αναλογικότητας όσον αφορά τις συνέπειές της στην κατάσταση του ενδιαφερομένου και, ενδεχομένως, στην κατάσταση των μελών της οικογένειάς του από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης⁴².

55. Εξάλλου, από την ανωτέρω νομολογία προκύπτει ότι η αυτοδίκαιη απώλεια της ιθαγένειας ενός κράτους μέλους δεν θα ήταν συμβατή προς την αρχή της αναλογικότητας εάν οι σχετικοί εθνικοί κανόνες δεν επέτρεπαν, οποτεδήποτε, ατομική εξέταση των συνεπειών που έχει η απώλεια αυτή για τους ενδιαφερομένους από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης⁴³.

56. Εν προκειμένω, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG, οι Γερμανοί υπήκοοι που επιθυμούν την εκούσια κτήση της ιθαγένειας τρίτης χώρας μπορούν να υποβάλουν αίτηση προκειμένου να διατηρήσουν τη γερμανική ιθαγένειά τους στο πλαίσιο της διαδικασίας προηγούμενης χορήγησης άδειας η οποία προβλέπει ότι, κατά τη λήψη της απόφασης επί της αιτήσεως χορήγησης άδειας, η αρμόδια αρχή πρέπει να σταθμίζει τα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα.

57. Προκαταρκτικώς, τίθεται το ζήτημα αν η εξέταση της αναλογικότητας που επιτάσσει το δίκαιο της Ένωσης μπορεί να διενεργηθεί από τις αρμόδιες αρχές μόνον σε καθορισμένο χρόνο, ήτοι, εν προκειμένω, πριν από την αυτοδίκαιη απώλεια της ιθαγένειας και, επομένως, της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, στο πλαίσιο της διαδικασίας προηγούμενης χορήγησης άδειας.

⁴² Αποφάσεις Rottmann (κέψεις 55 και 56), Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 40), Wiener Landesregierung (σκέψη 58) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 38). Βλ., επίσης, σημείο 41 των παρούσων προτάσεων.

⁴³ Αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 41) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 39).

58. Το ζήτημα αυτό είναι απλό. Συγκεκριμένα, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στο σημείο 55 των παρουσών προτάσεων, ένα κράτος μέλος, όπως η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, μπορεί κατ' αρχήν να προβλέπει ότι η εξέταση της αναλογικότητας θα διενεργείται στο συγκεκριμένο πλαίσιο διαδικασίας προηγούμενης χορήγησης άδειας, όπως η προβλεπόμενη στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG. Εντούτοις, όπως προκύπτει από την εν λόγω νομολογία, προκειμένου να είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης, η προμνησθείσα διάταξη πρέπει να διασφαλίζει το δικαίωμα ατομικής εξέτασης της αναλογικότητας των συνεπειών που έχει για τους ενδιαφερομένους και, ενδεχομένως, για τα μέλη της οικογένειάς τους η απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης.

59. Το αιτούν δικαστήριο δεν είναι βέβαιο ότι η συγκεκριμένη απαίτηση πληρούται εν προκειμένω. Ομολογώ ότι και εγώ δυσκολεύομαι να κατανοήσω τον τρόπο με τον οποίο η προμνημονευθείσα διαδικασία συνδέεται με την αρχή της αναλογικότητας και, ειδικότερα, τον τρόπο με τον οποίο η εφαρμογή της εν λόγω διαδικασίας διασφαλίζει το δικαίωμα ατομικής εξέτασης της κατάστασης του ενδιαφερομένου, όπως επιτάσσει το δίκαιο της Ένωσης. Επομένως, με τις παρατηρήσεις που ακολουθούν, θα εξετάσω, αφενός, τους διαδικαστικούς κανόνες που προβλέπονται στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG και, αφετέρου, το ουσιαστικό περιεχόμενο της προβλεπόμενης στην εν λόγω διάταξη εξέτασης της αναλογικότητας.

α) Επί των διαδικαστικών κανόνων του άρθρου 25, παράγραφος 2, του StAG

60. Υπενθυμίζω ότι το άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG προβλέπει τη δυνατότητα διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας, εάν, *πριν από την κτήση* της ιθαγένειας τρίτης χώρας, ο ενδιαφερόμενος *έλαβε* από την αρμόδια αρχή γραπτή άδεια διατήρησης της ιθαγένειάς του.

61. Επομένως, τίθεται το ζήτημα αν, στο πλαίσιο της διαδικασίας προηγούμενης χορήγησης άδειας, οι χρονικές προϋποθέσεις οι οποίες τίθενται για την υποβολή της σχετικής αίτησης και για τη λήψη της άδειας είναι συμβατές με το δίκαιο της Ένωσης. Προς τούτο, οι εν λόγω προϋποθέσεις δεν πρέπει να εμποδίζουν τους ενδιαφερομένους να ασκήσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητά τους ως πολιτών της Ένωσης.

62. Όσον αφορά, κατά πρώτον, τη χρονική προϋπόθεση που σχετίζεται με την *υποβολή της αίτησης χορήγησης άδειας*, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν, εν ονόματι της αρχής της ασφάλειας δικαίου, να υποβάλλεται ενώπιον των αρμοδίων αρχών εντός εύλογης προθεσμίας αίτηση περί διατηρήσεως ή ανακτήσεως της ιθαγένειας⁴⁴.

63. Επομένως, κατά τη γνώμη μου, η απαίτηση η αίτηση προηγούμενης χορήγησης άδειας για τη διατήρηση της ιθαγένειας κράτους μέλους να υποβάλλεται πριν από την κτήση της ιθαγένειας τρίτης χώρας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG, πληροί την προϋπόθεση της εύλογης προθεσμίας, κατά την έννοια της προμνησθείσας νομολογίας, εφόσον τούτο δεν εμποδίζει, κατ' αρχήν, τους ενδιαφερόμενους υπηκόους να ασκήσουν το δικαίωμά τους που συνίσταται σε ατομική εξέταση, από τις αρμόδιες αρχές, της αναλογικότητας των συνεπειών της απώλειας της ιθαγένειας από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης.

⁴⁴ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ., επίσης, σημεία 38 επ. των παρουσών προτάσεων.

64. Τούτου λεχθέντος, επισημαίνεται ότι από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, τις παρατηρήσεις των προσφευγόντων της κύριας δίκης στην υπόθεση C-686/22 και τις παρατηρήσεις της Επιτροπής προκύπτει αβεβαιότητα όσον αφορά το αν οι προσφεύγοντες των κύριων δικών είχαν ενημερωθεί δεόντως για τις συνέπειες που θα είχε η ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας στην κατάστασή τους και στην κατάσταση των οικογενειών τους στο συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο της μεταρρύθμισης του RuStAG.

65. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών επισημαίνουν ότι η ισχύουσα κανονιστική ρύθμιση κατά την υποβολή της αιτήσεως ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας επέτρεπε την ανάκτηση της ιθαγένειας. Ως εκ τούτου, δεν συνέτρεχε κανένας λόγος *υποβολής της αίτησης προηγούμενης χορήγησης άδειας*. Οι προσφεύγοντες των κύριων δικών διευκρινίζουν επίσης ότι δεν υπήρξε σαφής επεξήγηση της τροποποίησης του νομικού καθεστώτος ή η τροποποίηση αυτή δεν περιήλθε σε γνώση τους. Κατά τους προσφεύγοντες των κύριων δικών, η τροποποίηση του RuStAG καθώς και η κατάργηση και ο περιορισμός της δυνατότητας των Γερμανών υπηκόων που διέμεναν στο εθνικό ομοσπονδιακό έδαφος να *αποκτήσουν* διπλή ιθαγένεια επήλθαν μετά την εκ μέρους τους υποβολή των αιτήσεων ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας. Επί των προεκτεθέντων θα πρέπει να διατυπώσω ορισμένες παρατηρήσεις.

66. Πρώτον, υπό το πρίσμα της νομολογίας⁴⁵, φρονώ ότι μπορεί τουλάχιστον να πιθανολογηθεί ότι, λαμβανομένων υπόψη των ημερομηνιών ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας που μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο, υπό το καθεστώς του άρθρου 25 του StAG, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών *δεν είχαν πραγματική πρόσβαση* σε διαδικασία ατομικής εξέτασης της κατάστασής τους με γνώμονα το δίκαιο της Ένωσης.

67. Συγκεκριμένα, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, πρέπει να ληφθεί υπόψη, αφενός, το γεγονός ότι το νομικό πλαίσιο που ίσχυε έως την 31η Δεκεμβρίου 1999 *δεν προέβλεπε ούτε, ενδεχομένως, επέτρεπε την υποβολή αίτησης* διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας σε περίπτωση ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας από τους Γερμανούς υπηκόους που διέμεναν στο εθνικό ομοσπονδιακό έδαφος. Αφετέρου, όπως διαπιστώνει το αιτούν δικαστήριο, στο διάστημα από την έναρξη ισχύος του τροποποιηθέντος κειμένου, την 1η Ιανουαρίου 2000, έως την ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας, *δεν υφίστατο οποιαδήποτε δυνατότητα* πραγματικής κίνησης και διεξαγωγής τέτοιας διαδικασίας όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τα πρόσωπα που ανέκτησαν την τουρκική ιθαγένεια στις αρχές του 2000, όπως συνέβη με τους προσφεύγοντες των κύριων δικών⁴⁶. Επομένως, ορισμένοι ενδιαφερόμενοι μπορεί να στερήθηκαν, πριν από την

⁴⁵ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 41 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ. σημείο 38 των παρουσών προτάσεων.

⁴⁶ Κατά ορισμένους συγγραφείς, η έναρξη ισχύος του άρθρου 25 του StAG έθεσε τέλος στην κατάχρηση του νομοθετικού αυτού κενού όσον αφορά την εφαρμογή της ρήτρας περί ημεδαπής, «πλην όμως, δυστυχώς, η νομική αυτή μεταβολή *δεν έγινε αντιληπτή* από πολλούς Τούρκους πολίτες και, κατά τα φαινόμενα, ούτε καν από τις τουρκικές αρχές. Εκτιμάται, επομένως, ότι, μέσω της ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας, 40 000 Τούρκοι απώλεσαν τη γερμανική ιθαγένειά τους, *σχεδόν εν αγνοία τους*, μετά την έναρξη ισχύος [του StAG]» (Farahat, A. και Hailbronner, K., ό.π., σ. 26, η υπογράμμιση δική μου). Σχετικά με την κατάσταση αυτή, βλ., επίσης, McFadden, S.W., ό.π., σ. 80. Κατά τη γνώμη μου, τέτοια μέτρα δεν συνάδουν με την αλληλεγγύη στην οποία βασίζεται η σχέση μεταξύ ενός κράτους μέλους και των υπηκόων του, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι, όπως συνέβη στις υπό κρίση υποθέσεις, η ιθαγένεια είχε αποκτηθεί με πολιτογράφηση στο ιδιαίτερο πλαίσιο της ύπαρξης νομοθετικού κενού όσον αφορά την εφαρμογή της ρήτρας περί ημεδαπής.

απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας, τη δυνατότητα πραγματικής πρόσβασης σε διαδικασία εξέτασης της ατομικής κατάστασής τους, όπως απαιτείται από το δίκαιο της Ένωσης, στοιχείο το οποίο απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει⁴⁷.

68. Δεύτερον, υπό το πρίσμα της προμνησθείσας νομολογίας, φρονώ ότι, λαμβανομένων υπόψη των σοβαρών συνεπειών της απώλειας της ιθαγένειας κράτους μέλους, μπορεί να απαιτείται από τις εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια να διασφαλίζουν ότι οι ενδιαφερόμενοι έχουν *ενημερωθεί δεόντως*, αφενός, για το γεγονός ότι η ενδεχόμενη κτήση ή ανάκτηση της ιθαγένειας τρίτης χώρας συνεπάγεται την απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας και, αφετέρου, για τη διαδικασία προηγούμενης χορήγησης άδειας, η οποία τους επιτρέπει να ζητήσουν τη διατήρηση της εν λόγω ιθαγένειας, καθώς και για την προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να υποβάλουν τη σχετική αίτηση.

69. Εν προκειμένω, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι προσφεύγοντες των κύριων δικών ενημερώθηκαν δεόντως, λαμβανομένου υπόψη, μεταξύ άλλων, του γεγονότος ότι όφειλαν να παραιτηθούν από την τουρκική ιθαγένεια προκειμένου να αποκτήσουν τη γερμανική ιθαγένεια κατά τη διάρκεια περιόδου νομοθετικής μεταρρύθμισης⁴⁸.

70. Όσον αφορά, κατά δεύτερον, την προϋπόθεση που συνδέεται με τη *λήψη της άδειας* διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG, παρατηρώ ότι η εν λόγω διάταξη καθορίζει τη χρονική στιγμή κτήσης της ιθαγένειας τρίτης χώρας ως τη χρονική στιγμή λήξης της προθεσμίας όχι μόνον για την υποβολή της αίτησης χορήγησης άδειας διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας αλλά και για τη λήψη της εν λόγω άδειας. Ως εκ τούτου, εάν οι αρμόδιες γερμανικές αρχές δεν έχουν εξετάσει ακόμη την αίτηση χορήγησης άδειας κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης των αρχών της τρίτης χώρας, η εν λόγω αίτηση δεν θα μπορεί να εξεταστεί πλέον, τούτο συνεπάγεται δε την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης χωρίς οι ενδιαφερόμενοι να έχουν δυνατότητα πραγματικής πρόσβασης σε διαδικασία εξέτασης της αναλογικότητας, όπως επιτάσσει το δίκαιο της Ένωσης. Συγκεκριμένα, η εν λόγω απώλεια εξαρτάται, στην πράξη, από πλείονες παράγοντες, όπως η ταχύτητα της στάθμισης των δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων από τις αρμόδιες γερμανικές αρχές και η ταχύτητα εξέτασης της αίτησης κτήσης της ιθαγένειας από τις αρχές της τρίτης χώρας. Τούτου λεχθέντος, επισημαίνω ότι η επίμαχη διάταξη δεν απαιτεί ο ενδιαφερόμενος να υποβάλει αίτηση κτήσης της ιθαγένειας τρίτης χώρας συγχρόνως με την υποβολή της αίτησης χορήγησης άδειας διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας. Ως εκ τούτου, κατ' αρχήν, το ζήτημα αυτό δεν θα πρέπει να τίθεται, καθόσον ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να αναμένει να λάβει την απόφαση των γερμανικών αρχών σχετικά με τη χορήγηση άδειας διατήρησης της ιθαγένειας προτού υποβάλει αίτηση κτήσης της ιθαγένειας τρίτης χώρας.

71. Εξάλλου, στο μέτρο που οι προσφεύγοντες των κύριων δικών πίστευαν ότι μπορούσαν να διατηρήσουν τόσο τη γερμανική όσο και την τουρκική ιθαγένεια, δυνατότητα την οποία παρείχε το άρθρο 25 του RuStAG (το οποίο ίσχυε έως την 31η Δεκεμβρίου 1999) στους Γερμανούς υπηκόους που διέμεναν στη Γερμανία, συντάσσομαι με την άποψη της Επιτροπής ότι θα ήταν «σκόπιμο» να έχει προβλεφθεί προς τούτο ένα μεταβατικό καθεστώς. Ένα τέτοιο καθεστώς θα

⁴⁷ Από το νομικό πλαίσιο που εξέθεσε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι το άρθρο 38 του Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet (νόμου περί διαμονής, απασχόλησης και ένταξης των αλλοδαπών στην ομοσπονδιακή επικράτεια), της 25ης Φεβρουαρίου 2008 (BGBl. I, σ. 162), προβλέπει τη χορήγηση σε πρώην Γερμανό υπήκοο άδειας εγκατάστασης ή άδειας διαμονής εάν πληροί ορισμένες προϋποθέσεις κατά τον χρόνο απώλειας της γερμανικής ιθαγένειας. Κατά ορισμένους συγγραφείς, ο νομοθέτης θέσπισε το συγκεκριμένο άρθρο προκειμένου να χορηγηθούν τέτοιου είδους άδειες «στους Τούρκους υπηκόους που απώλεσαν *ακουσίως* τη γερμανική ιθαγένεια, θεωρώντας ότι θα μπορούσαν να ανακτήσουν την τουρκική ιθαγένειά τους» (Farahat, A. και Hailbrunner, K., όπ.π., σ. 26, η υπογράμμιση δική μου).

⁴⁸ Βλ., επ' αυτού, σημείο 71 των παρουσών προτάσεων.

επέτρεπε στα πρόσωπα που υπέβαλαν μεν αίτηση ανάκτησης της τουρκικής ιθαγένειας βάσει του νόμου που ίσχυε πριν από την 1η Ιανουαρίου 2000, πλην όμως απέκτησαν την εν λόγω ιθαγένεια μετά την ημερομηνία αυτή, να κινήσουν, με *αποτελεσματικό τρόπο*, τη διαδικασία προηγούμενης χορήγησης άδειας που προβλέπεται στο άρθρο 25 του StAG. Λαμβανομένων υπόψη των σοβαρών συνεπειών της απώλειας της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης για τους ενδιαφερομένους, φρονώ ότι η ανυπαρξία τέτοιου μεταβατικού καθεστώτος δεν είναι συμβατή με την αρχή της αποτελεσματικότητας.

72. Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των σοβαρών συνεπειών της απώλειας της γερμανικής ιθαγένειας των προσφευγόντων των κύριων δικών και, κατά συνέπεια, της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, φρονώ ότι τόσο *η εφαρμογή* εν προκειμένω διαδικαστικών κανόνων, όπως είναι οι χρονικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG, όσο και *η ανυπαρξία τέτοιου μεταβατικού καθεστώτος* δεν είναι συμβατές με την αρχή της αποτελεσματικότητας, στο μέτρο που οι εν λόγω κανόνες ή η ανυπαρξία τους περιορίζουν το δικαίωμα των προσφευγόντων των κύριων δικών να εξασφαλίσουν την εξέταση της αναλογικότητας των εν λόγω συνεπειών.

β) Επί του ουσιαστικού περιεχομένου της ατομικής εξέτασης που προβλέπεται στο άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG

73. Εν αντιθέσει προς όσα υποστηρίζουν ο δήμος Krefeld και η Γερμανική Κυβέρνηση, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, παρά το γράμμα του άρθρου 25, παράγραφος 2, του StAG, όταν οι αρμόδιες αρχές απορρίπτουν αίτηση προηγούμενης χορήγησης άδειας διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας, ούτε οι ίδιες ούτε τα εθνικά δικαστήρια διενεργούν, στην πράξη, ατομική εξέταση της αναλογικότητας των συνεπειών της απώλειας της γερμανικής ιθαγένειας από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης.

74. Κατά πρώτον, επισημαίνω ότι εάν, μετά τις διακριβώσεις στις οποίες πρέπει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, αποδειχθεί ότι τούτο είναι αληθές, η τυπική ή θεωρητική και μόνον πρόβλεψη της ατομικής εξέτασης στο πλαίσιο της διαδικασίας προηγούμενης χορήγησης άδειας, χωρίς να διενεργείται στην πράξη τέτοια εξέταση, δεν επαρκεί για να διασφαλίσει τη συμβατότητα της διαδικασίας με το άρθρο 20 ΣΛΕΕ. Στην περίπτωση αυτή, κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου⁴⁹, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να είναι σε θέση να απαιτεί από τις εθνικές αρχές να διενεργούν την εν λόγω εξέταση ή να εξετάζει το ίδιο τις συνέπειες της απώλειας της γερμανικής ιθαγένειας για τους ενδιαφερομένους και, ενδεχομένως, να τους επιτρέπει να διατηρήσουν τη γερμανική ιθαγένεια ή να την ανακτήσουν *ex tunc*⁵⁰.

75. Τούτου λεχθέντος, η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει συναφώς ότι το άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG καθιστά δυνατή την πλήρη εξέταση της νομικής κατάστασης του ενδιαφερομένου και ότι το γεγονός ότι λαμβάνονται υπόψη όχι μόνον τα δημόσια συμφέροντα αλλά και τα ιδιωτικά συμφέροντα διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας προϋποθέτει κατ' ανάγκην ότι λαμβάνεται υπόψη το συμφέρον διατήρησης της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης. Εάν το αιτούν δικαστήριο κρίνει, όπως επισημαίνει η Γερμανική Κυβέρνηση, ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές διενεργούν την ατομική εξέταση των συνεπειών της απώλειας της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης που επιτάσσει το δίκαιο της Ένωσης, θα πρέπει να διακριβώσει επίσης την ημερομηνία από την οποία διενεργείται η εν λόγω εξέταση. Εάν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι η εν λόγω εξέταση διενεργείται μόνον από την ημερομηνία έκδοσης της

⁴⁹ Βλ. σημεία 38 επ. των παρούσων προτάσεων.

⁵⁰ Πρβλ. αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 42) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 40).

απόφασης Tjebbes κ.λπ. και μετά, οφείλω να υπενθυμίσω ότι κάθε πρόσωπο που απώλεσε τη γερμανική ιθαγένεια πριν από την ημερομηνία αυτή, δυνάμει του άρθρου 25, παράγραφος 1, του StAG, πρέπει να μπορεί να επιτύχει την εν λόγω εξέταση και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, την ανάκτηση της ιθαγένειας του εν λόγω κράτους *ex tunc*, όταν υποβάλλει αίτηση χορήγησης ταξιδιωτικού εγγράφου ή κάθε άλλου εγγράφου που αποδεικνύει την ιθαγένειά του και, γενικότερα, στο πλαίσιο διαδικασίας διαπίστωσης της ιθαγένειας⁵¹.

76. Κατά δεύτερον, από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες των κύριων δικών έχουν εδραιώσει την οικογενειακή και επαγγελματική ζωή τους στη Γερμανία. Ως Γερμανοί υπήκοοι, είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν τα δικαιώματά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής σε άλλα κράτη μέλη.

77. Συναφώς, υπενθυμίζω εκ προοιμίου ότι, στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, σε κάθε πολίτη της Ένωσης διασφαλίζεται το ίδιο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών ελευθεριών του και, ειδικότερα, του δικαιώματός του στην οικογενειακή ζωή.

78. Ειδικότερα, όσον αφορά το συγκεκριμένο δικαίωμα, κατά πάγια νομολογία, αφενός, η εξέταση της αναλογικότητας πρέπει να περιλαμβάνει εκτίμηση της ατομικής κατάστασης του ενδιαφερομένου, *καθώς και εκείνης της οικογένειάς του*, προκειμένου να εξακριβωθεί αν η απώλεια της ιθαγένειας του οικείου κράτους μέλους, οσάκις επιφέρει απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, έχει συνέπειες που επηρεάζουν δυσανάλογα, σε σχέση με τον σκοπό που επιδιώκει ο εθνικός νομοθέτης, τη φυσιολογική εξέλιξη της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής του, από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης⁵². Αφετέρου, στο πλαίσιο της εν λόγω εξέτασης, απόκειται, ειδικότερα, στις αρμόδιες εθνικές αρχές και, ενδεχομένως, στα εθνικά δικαστήρια να βεβαιωθούν ότι μια τέτοια απώλεια της ιθαγένειας συνάδει προς τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη, του οποίου την τήρηση διασφαλίζει το Δικαστήριο, και, ιδιαίτερα, προς το δικαίωμα στον σεβασμό της οικογενειακής ζωής, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη. Επιπλέον, το εν λόγω άρθρο πρέπει, κατά περίπτωση, να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με την υποχρέωση να λαμβάνεται υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, όπως αναγνωρίζει το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη⁵³.

79. Κατά τρίτον, στο παρόν στάδιο, τίθεται ένα σημαντικό ζήτημα για την έκβαση των υποθέσεων των κύριων δικών: ποια είναι η κρίσιμη ημερομηνία την οποία πρέπει να λάβουν υπόψη οι αρμόδιες αρχές για τον σκοπό της εξέτασης της αναλογικότητας; Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet, ότι η κρίσιμη ημερομηνία είναι εκείνη κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος απέκτησε ή ανέκτησε την ιθαγένεια τρίτης χώρας, δεδομένου ότι, εν προκειμένω, κατά το άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των θεμιτών κριτηρίων τα οποία καθόρισε το εν λόγω κράτος μέλος και από τα οποία εξαρτάται η διατήρηση ή η απώλεια της ιθαγένειας.

80. Είναι εντούτοις βέβαιο ότι, εν αντιθέσει προς την επίμαχη κατάσταση στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet⁵⁴, εν προκειμένω, η απάντηση στο ως άνω ζήτημα δεν πρέπει να περιοριστεί στο συγκεκριμένο στοιχείο, αλλά πρέπει να συνεκτιμηθεί και ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο, ήτοι ότι οι προσφεύγοντες των κύριων δικών

⁵¹ Πρβλ. αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 42) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 40).

⁵² Κατά το Δικαστήριο, οι συνέπειες αυτές δεν είναι δυνατόν να είναι υποθετικές ή ενδεχόμενες. Αποφάσεις Tjebbes κ.λπ. (σκέψη 44) και Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 54).

⁵³ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

⁵⁴ Στο μέτρο που η προσφεύγουσα είχε υποβάλει αίτηση για τη διατήρηση της δανικής ιθαγένειας μετά τη λήξη της προβλεπόμενης από την εθνική κανονιστική ρύθμιση προθεσμίας. Βλ. υποσημείωση 25 των παρούσων προτάσεων.

αδυνατούσαν πλήρως να κινήσουν τη διαδικασία προηγούμενης χορήγησης άδειας για τη διατήρηση της γερμανικής ιθαγένειας, δεδομένου ότι, κατά την ημερομηνία υποβολής των αιτήσεων τους για την ανάκτηση της τουρκικής ιθαγένειας, το άρθρο 25, παράγραφος 2, του StAG δεν είχε ακόμη αρχίσει να ισχύει. Επομένως, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών βρίσκονταν σε –διαδικαστική και ουσιαστική– *αδυναμία* υποβολής αίτησης προηγούμενης χορήγησης άδειας. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι δεν προβλεπόταν ακόμη *προθεσμία* για την υποβολή αίτησης διατήρησης της γερμανικής ιθαγένειας, η προθεσμία δεν θα μπορούσε να έχει λήξει, το δε αποτέλεσμα για τους ενδιαφερομένους είναι ότι δεν είχαν πραγματική πρόσβαση στη διαδικασία ατομικής εξέτασης της κατάστασής τους από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης⁵⁵.

81. Τέλος, κατά τέταρτον, φρονώ ότι πρέπει να εξεταστεί ένα ακόμη στοιχείο. Υπενθυμίζω ότι το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το γερμανικό δίκαιο δεν προβλέπει καμία δυνατότητα παρεμπίπτουσας εξέτασης των συνεπειών της απώλειας της γερμανικής ιθαγένειας μετά την εν λόγω απώλεια. Σε τέτοια περίπτωση, οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούσαν να ανακτήσουν, χωρίς αναδρομική ισχύ, τη γερμανική ιθαγένεια μόνον εφόσον υποβάλουν εκ νέου αίτηση πολιτογράφησης⁵⁶.

82. Πλην όμως, η δυνατότητα ανάκτησης της ιθαγένειας, καθόσον συνεπάγεται ότι ο ενδιαφερόμενος στερείται επί ορισμένο χρονικό διάστημα τη δυνατότητα να απολαύει όλων των δικαιωμάτων που παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, χωρίς η αποκατάσταση στα εν λόγω δικαιώματα να είναι δυνατή κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, δεν είναι συμβατή με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου. Κατά την εν λόγω νομολογία, το γεγονός ότι ένα εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει, υπό προϋποθέσεις σύμφωνες με το δίκαιο της Ένωσης, τη δυνατότητα να επιτύχει ο ενδιαφερόμενος την εξέταση από τις εθνικές αρχές και, ενδεχομένως, από τα εθνικά δικαστήρια της αναλογικότητας των συνεπειών της απώλειας της ιθαγένειας του οικείου κράτους μέλους από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης, η οποία εξέταση θα μπορούσε να οδηγήσει, ενδεχομένως, στην *ex tunc* ανάκτηση της ιθαγένειας, δεν είναι δυνατό να αντισταθμιστεί από τη δυνατότητα πολιτογράφησης, ανεξαρτήτως των ενδεχομένως ευνοϊκών προϋποθέσεων υπό τις οποίες μπορεί να επιτευχθεί η πολιτογράφηση. Εάν γινόταν δεκτό το αντίθετο, τούτο θα σήμαινε ότι ένα πρόσωπο μπορεί να στερηθεί, έστω και για περιορισμένο χρονικό διάστημα, τη δυνατότητα να απολαύει όλων των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, χωρίς να είναι δυνατόν να αποκατασταθεί στα δικαιώματα αυτά για την εν λόγω περίοδο⁵⁷.

⁵⁵ Το συγκεκριμένο στοιχείο μπορεί να συνδυαστεί με τις παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν στα σημεία 66 επ. των παρουσών προτάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών μπόρεσαν, ως Γερμανοί υπήκοοι, να ασκήσουν τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης στο διάστημα από την πολιτογράφησή τους το 1999 έως την έκδοση της απόφασης με την οποία διαπιστώθηκε η απώλεια της ιθαγένειάς τους, ήτοι επί τουλάχιστον δεκαοκτώ έτη. Η συγκεκριμένη, κατ' αρχάς, νομική και, εν συνεχεία, πραγματική κατάσταση καθώς και η χρονική απόσταση μεταξύ των δύο ημερομηνιών θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο της εξέτασης της αναλογικότητας και, ειδικότερα, στο πλαίσιο της προστασίας του δικαιώματος στην οικογενειακή και επαγγελματική ζωή.

⁵⁶ Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το άρθρο 13 του StAG, το οποίο προβλέπει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, για τους πρώην Γερμανούς υπηκόους μια απλούστερη διαδικασία πολιτογράφησης, εφαρμόζεται μόνον όταν οι αιτούντες έχουν την κατοικία τους στην αλλοδαπή.

⁵⁷ Απόφαση Udlændinge- og Integrationsministeriet (σκέψεις 57 και 58). Βλ., επίσης, τις προτάσεις μου στην υπόθεση Udlændinge- og Integrationsministeriet, (C-689/21, EU:C:2023:53, σημεία 93 και 94).

VI. Πρόταση

83. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Verwaltungsgericht Düsseldorf (διοικητικό πρωτοδικείο Ντίσελντορφ, Γερμανία) ως εξής:

Το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 7 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει την έννοια ότι δεν αντίκειται σε ρύθμιση κράτους μέλους η οποία προβλέπει ότι οι υπήκοοί του, σε περίπτωση εκούσιας κτήσης της ιθαγένειας τρίτης χώρας, χάνουν αυτοδικαίως την ιθαγένεια του κράτους μέλους αυτού, απώλεια η οποία συνεπάγεται –για όσους εξ αυτών δεν είναι υπήκοοι και άλλου κράτους μέλους– την απώλεια της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης και των δικαιωμάτων που συνδέονται με την ιδιότητα αυτή, εκτός εάν οι ενδιαφερόμενοι, πριν από την κτήση της ιθαγένειας της τρίτης χώρας, λάβουν άδεια διατήρησης της ιθαγένειας του εν λόγω κράτους μέλους, υπό την προϋπόθεση ότι τους παρέχεται πραγματική πρόσβαση, εντός εύλογης προθεσμίας, σε διαδικασία διατήρησης της ιθαγένειας, η οποία παρέχει στις αρμόδιες αρχές τη δυνατότητα να εξετάσουν την αναλογικότητα των συνεπειών της απώλειας της ιθαγένειας από τη σκοπιά του δικαίου της Ένωσης και να αποφασίσουν, κατά περίπτωση, τη διατήρηση ή την ανάκτησή της *ex tunc*. Μια τέτοια προθεσμία μπορεί να αρχίσει να τρέχει μόνον εφόσον οι αρμόδιες αρχές έχουν ενημερώσει δεόντως τους ενδιαφερομένους για το γεγονός ότι η ενδεχόμενη κτήση ή ανάκτηση της ιθαγένειας τρίτης χώρας συνεπάγεται την απώλεια της ιθαγένειας και της δυνατότητας κίνησης της διαδικασίας προηγούμενης χορήγησης άδειας, στο πλαίσιο της οποίας μπορεί να ζητηθεί η διατήρηση της ιθαγένειας του εν λόγω κράτους μέλους, καθώς και για το δικαίωμά τους να ζητήσουν, εντός της προθεσμίας αυτής, τη διατήρηση ή την ανάκτηση της ιθαγένειας του κράτους μέλους αυτού. Σε διαφορετική περίπτωση, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να είναι σε θέση να διενεργήσουν μια τέτοια εξέταση παρεμπιπτόντως, στο πλαίσιο υποβολής εκ μέρους των ενδιαφερομένων αίτησης για τη χορήγηση ταξιδιωτικού εγγράφου ή οποιουδήποτε άλλου εγγράφου που πιστοποιεί την ιθαγένειά τους ή, ενδεχομένως, στο πλαίσιο διαδικασίας για τη διαπίστωση απώλειας της ιθαγένειας.